

EDUSKUNNAN SIVISTYSVALIOKUNNALLE

ASIA E 1/2016 vp Valtioneuvoston selvitys komission tiedonannosta Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle; Tavoitteena nykyaikainen, eurooppalaisempi tekijänoikeusjärjestelmä.

LAUSUNNON ANTAJA

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry (TTVK), Helsinki

TTVK kiittää mahdollisuudesta lausua ja esittää, että seuraava otetaan huomioon Suomen kantaa muodostettaessa:

LAUSUNTO

Tehokas ja tasapainoinen valvontajärjestelmä

Laittoman tarjonnan torjuminen tehokkaasti on edellytys terveiden markkinoiden kasvulle ja kehittymiselle. Pelkästään laillisia palveluja kehittämällä ja lisensointia edistämällä ei poisteta piratismiongelmaa, koska yksikään laillinen palvelu ei pysty kilpailemaan sellaisen palvelun kanssa, joka laiminlyö tarvittavat lisenssit ja muut lakisääteiset velvoitteensa. Tällaiset palvelut ovat usein käyttäjilleen ilmaisia tai hyvin edullisia, mikä vääristää kilpailua entisestään. Näiden palvelujen ylläpitäjät voivat kuitenkin ansaita pelkästään mainostuloilla huomattavia summia, jopa miljoonia euroja vuosittain¹. Piratismiin vähentämiseksi sisämarkkinoille tarvitaan tehokas ja tasapainoinen siviilioikeudellinen valvontajärjestelmä. Valvontajärjestelmän on mahdollistettava myös valtioiden rajat ylittäviin oikeudenloukkauksiin puuttuminen eikä oikeudenloukkauksiin puuttuminen saa muodostua oikeudenhaltijalle kohtuuttoman kalliiksi.

Follow the Money -lähestymistapa

Komissio ilmoittaa ryhtyvänsä toimiin ottaakseen käyttöön itsesääntelyyn ja rahan liikkeen seurantaan perustuvia järjestelmiä (*follow the money* -lähestymistapa). Tämä on erittäin kannatettavaa. Teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaajien tulovirtoihin puuttuminen on tehokas keino lopettaa oikeudenloukkaus. Samoin ansaintamahdollisuuksien vaikeuttaminen vähentää laittomien

¹ Digital Citizens Alliancen vuonna 2014 julkaistun tutkimuksen mukaan suosituimmat vertaisverkkopalvelut yltyvät mainoksilla vuosittain lähes 4,5 miljoonan euron tuloihin, vaikka ovat käyttäjilleen ilmaisia. Pienetkin piraattisivustot voivat tienata mainoksilla vuosittain yli 70 000 euroa. Koska piraattisivustot hyödyntävät luvatta ja ilmaiseksi muiden tekemiä sisältöjä, niiden voittomarginaali voi olla jopa 90%.

<http://antipiracy.fi/ajankohtaista/297/piraattisivustot-tienaavat-mainoksilla-yli-160/>

palvelujen määrää. Sopimukseen perustuva yhteistyö antaa mahdollisuuden reagoida nopeasti oikeudenloukkauksiin ja muuttuvaan toimintaympäristöön. Sekä EU-tasolla että kansallisesti on edistettävä tällaisten käytänteiden syntymistä ja varmistettava, ettei luoda lainsäädännöllisiä tai – tulkinnallisia esteitä asioista sopimiselle.

Suositteluvia käytänteitä on tarvittaessa tuettava pakollisella lainsäädännöllä, jotta kaikki toimijat markkinoilla olisivat tasavertaisessa asemassa.

Komissio ilmoittaa lisäksi harkitsevansa syksyyn 2016 mennessä, onko oikeudellista kehystä tarpeen muuttaa. Kyse on mm. sääntöjen selkiyttämisestä tarvittaessa rikkomusten tekijöiden tunnistamiseksi, kielto- tai estomääräysten soveltamiseksi valtioiden rajojen yli ja vahingonkorvausten ja oikeudenkäyntikulujen laskemiseksi ja jakamiseksi. Näihin liittyviä ongelmia käsitellään alla.

Rikkomusten tekijöiden tunnistaminen

Kaikkien valvontatoimien edellytys on, että oikeudenloukkaaja on tunnistettavissa. Tämä ei läheskään aina toteudu ja tältä osin järjestelmää olisi mahdollista parantaa.

a) Puuttuvat yhteystiedot

Laittomia palveluja ylläpidetään webhotelleissa, joista tila on usein vuokrattu lähes olemattomilla tai keksityillä yhteystiedoilla. Laittomien internetpalvelujen ylläpitäjät laiminlyövät lähes poikkeuksetta sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin 5 artiklan mukaisen velvollisuutensa ilmoittaa nimensä ja yhteystietonsa. Tällaiseen laiminlyöntiin on voitava puuttua seuraamusuhalla. Isännöintipalvelua tarjoavalle internetpalveluntarjoajalle tulisi asettaa velvollisuus vaatia asiakkailtaan kattavampia yhteystietoja. Oikeudenhaltijoiden lisäksi myös viranomaisilla ja palvelun käyttäjillä on oltava mahdollisuus tavoittaa palvelun ylläpitäjä väärinkäytöstilanteissa.

b) Teletunnistetietojen saatavuus

Internetissä tapahtuneiden tekijänoikeusloukkauksien selvittäminen alkaa aina ip-osoitteen selvittämällä. Oikeudenhaltijoilla on TekijäL 60a §:n perusteella oikeus saada yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, josta tekijän oikeuksien suojan kannalta merkittävässä määrin saatetaan yleisön saataviin tekijänoikeudella suojattua aineistoa ilman oikeudenhaltijan suostumusta.

Tämä oikeussuojakeino on jo joidenkin internetoperaattoreiden osalta pelkästään teoreettinen, koska nämä säilyttävät tiedot oman ilmoituksensa mukaan ainoastaan kuukauden ajan. Tämä aika ei riitä näytön tallentamiseen, oikeudenhaltijoiden tunnistamiseen, näyttöpaketin ja hakemuksen valmistamiseen ja käsittelyyn saamiseen markkinaoikeuteen. Tältä osin EU- ja kansallisella tasolla on varmistettava, että tietosuoja ei estä tämän oikeussuojakeinon käyttöä. Internetoperaattoreille on säädettävä velvollisuus säilyttää teletunnistetietoja muita kuin viranomaisia varten vähintään kolmen kuukauden ajan.

Myös ns. NAT-osoitteet² ovat lisääntymässä, mikä tekee vastuun kohdistamisen tietoverkossa tehdystä laittomuudesta – muustakin kuin tekijänoikeuden loukkauksesta – mahdottomaksi. Ip-osoitteesta ei voi ulkoapäin päätellä sen olevan NAT-osoite, joten oikeudenhaltija käy läpi koko prosessin ja maksaa sen kulut ja saa vasta oikeudessa tietää, että teleoperaattori ei voi teknisesti luovuttaa pyydettyä tietoa, koska kyse on NAT-osoitteesta.

² NAT = Network Address Translation eli osoitteenmuunnos. Yhden julkisen ip-osoitteen alla on X määrä koneita.

Tietosuojaja yksityisyyden suoja eivät saa muodostua esteeksi tekijänoikeuksien asianmukaiselle täytäntöönpanolle. Eri perusoikeuksien on oltava keskenään tasapainossa, ei toisiaan poissulkevia.

Tiedonsaantia koskeva ongelma on myös sen kalleus oikeudenhaltijoille. TTVK maksaa tällä hetkellä yhdestä ip-osoitteesta teleoperaattorista riippuen 76–250 euroa. Markkinaoikeuden hakemusmaksu on tällä hetkellä 250 euroa/hakemus. Tiedonsaantimenettely mahdollistaa nopean, joustavan ja pehmeän keinon sopia yksittäiset tekijänoikeudenloukkaukset mutta yksittäiseltä oikeudenloukkaajalta sovittavissa oleva korvaus ei välttämättä aina kata edes oikeudenloukkauksen selvittämisestä aiheutuneita kuluja, saatikka hyvitä itse oikeudenloukkausta, mihin oikeudenhaltijalla olisi lain mukaan oikeus. Oikeudenhaltijoille kuluja aiheutuu myös näytön tallentamisesta ja valvonnan henkilöresursseista.

Vertaisverkkojen käytön valvominen on kuitenkin osoittautunut hyväksi keinoksi hillitä piratismia; Suomessa loppukäyttäjämäärät ovat pysyneet muihin Pohjoismaihin verrattuna maltillisina³ ja Tekijänoikeusbarometrin perusteella tietoisuus luvattoman jakamisen laittomuudesta on Suomessa 94%⁴.

Rajat ylittävät estomääräykset

Tekijänoikeuksien täytäntöönpanon osalta alan toimijat – niin oikeudenhaltijat, internetoperaattorit kuin laillisten palveluiden tarjoajat – eivät ole sisämarkkinoilla vielä yhdenvertaisessa asemassa. Suomen on osaltaan vaikutettava siihen, että komissio varmistaa, että kaikki jäsenmaat implementoivat estomääräykset mahdollistavan tekijänoikeudet tietoyhteiskunnassa direktiivin 8(3) artiklan välittömästi. Osa EU:n jäsenmaista ei ole vielä implementoinut kyseistä artiklaa kunnolla tai ollenkaan.

EU:n ja kansallisen lainsäädännön on mahdollistettava se, että yhdessä jäsenmaassa annettu kielto- tai estomääräys on nopeasti ja helposti laajennettavissa muihin jäsenvaltioihin. Tällä hetkellä oikeudenhaltijoiden on aloitettava oikeusprosessi alusta jokaisessa maassa samaakin palvelua vastaan, kunkin jäsenmaan kansallisten lakien mukaan⁵. Prosessit ovat pitkiä ja oikeudenkäyntikulut moninkertaistuvat, mikä ei ole tehokasta täytäntöönpanoa ja vie oikeudenhaltijoiden lisäksi myös viranomaisten resursseja.

Lisäksi komission olisi hyvä selventää, että kieltomääräys on annettavissa muillekin välittäjille kuin internetoperaattoreille, esimerkiksi maksuvälityspalveluille.

Vahingonkorvausten ja oikeudenkäyntikulujen laskeminen ja jakaminen

Perusmuistiossa OKM2015-00264 Suomi ottaa torjuvan kannan komission aikeisiin arvioida vaihtoehtoja myös vahingonkorvausten ja oikeudenkäyntikulujen laskemisen ja jakamisen osalta.

³ MediaVisionin keväällä 2015 julkaistun tutkimuksen mukaan av-aineistoa laittomasta lähteestä kuluttavien määrä oli Suomessa 8% väestöstä, kun se Tanskassa oli 12%, Norjassa 19% ja Ruotsissa jopa 32%. MediaVision arveli erojen syyksi sen, että Suomessa myös loppukäyttöä valvottiin. Tanskassa ja Suomessa oli myös estetty pääsy The Pirate Bay –palveluun.

⁴ <http://www.lyhty.info/gallupit/?itemid=338481&a=viewItem>

⁵ Esimerkiksi Ruotsissa laittomaksi tuomittu The Pirate Bay –palvelu on estetty kahdessatoista eri Euroopan maassa erillisin prosessein. Suomessa prosessi kesti melkein puolitoista vuotta ja maksoi oikeudenhaltijoille yli 10 000 euroa (+ vakuudet 260 000 euroa). KAT-palvelua koskeva kiireellinen estomääräyshakemus on ollut vireillä syyskuusta 2015 lähtien ja maksanut tähän mennessä n. 10 000 euroa suorita kuluja (ei sisällä henkilöstöresursseja). Kyseessä on jatkuva ja räikeä oikeudenloukkaus, johon liittyvistä oikeudellisista kysymyksistä on annettu EUT:n ennakkoratkaisu.

Tältä osin on huomattava, että komission kuuleminen täytäntöönpanokysymyksistä on vielä kesken eikä tiedossa ole, millaisia seikkoja kuulemisessa tuodaan esiin tai toisaalta millaisia seikkoja komissio täsmällisesti ottaen on aikeissa arvioida. Torjuvan kannan ilmaiseminen ennen kuin on edes varmuutta, mistä on kyse, vaikuttaa ennenaikaiselta ja perusteettoman negatiiviselta. Lisäksi on todettava, että tekijänoikeuksien täytäntöönpanon tehokkuuden arvioinnissa kulukysymys on hyvin olennainen, joten siitäkin syystä Suomen tulisi hyväksyä, että asiaa edes selvitetään. Valvonnan kulut voivat käytännössä estää räikeisiinkin oikeudenloukkauksiin puuttumisen.

Siviilioikeudellisten turvaamistoimien käytön estää käytännössä niiden kalleus oikeudenhaltijoille. Oikeudenloukkauksista tuomituilla harvoin on maksukykyä korvata asian selvittämisestä aiheutuneita kuluja oikeudenhaltijoille, vaikka heidät siihen tuomiolla velvoitettaisiinkin

Välittäjien rooli ja huolellisuusvelvoite (duty of care)

Komissiolla on jo käynnissä verkkoalustoja koskeva kattava arviointi ja julkinen kuuleminen, jotka koskevat myös ilmoitusmenettelyä ja toteutettavia toimenpiteitä (*notice and action*) sekä kysymystä toimenpiteiden pysyvyydestä ajan kuluessa. Tämä on erittäin tarpeellista.

Internetpalveluntarjoajien osalta sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin vastuuvapauslausekkeita tulee selventää ja tarkentaa. Vastuuvapauden vastapainona on huolellisuusvelvoite, mikä pitää sisällään myös velvollisuuden osallistua oikeudenloukkausten ehkäisemiseen – julkisessa keskustelussa Suomessa tämä seikka tuntuu välillä unohtuvan. Nykyinen ilmoitusmenettely (*notice and take down*) ei ole riittävän tehokas, koska poistetut aineistot palaavat nopeasti takaisin palveluun⁶. Toiminnon tulisi olla luonteeltaan pysyvämpi (*notice and stay down*). Luvaton aineisto on lisäksi poistettava viipymättä, yhden poistopyynnön tulisi riittää kaikkien kyseisen teoksen kappaleiden poistamiseen palvelusta sekä niiden palautumisen estämiseen ja palvelun tulisi reagoida toistuviin oikeudenloukkauksiin esimerkiksi poistamalla tällainen käyttäjä palvelusta.

Internetpalveluntarjoajilta on vaadittava suurempaa vastuuta ja huolellisuutta verkkojen ja järjestelmien hallinnassa ja isännöinnissä, varmistamisvelvollisuus mukaan lukien. Vähintään niiden tulisi tuntea asiakkaansa ts. vaatia näiltä kattavampia yhteystietoja, jotka mahdollistavat tavoittamisen tarvittaessa.

Hakukoneilla, maksuvälitysyhtiöillä ja mainostajilla on myös rooli laittomassa tarjonnassa. Hakukoneet ohjaavat sisältöä etsivät valitettavan usein ensisijaisesti laittomiin palveluihin. Käyttäjilleen ilmaisten laittomien palvelujen ansaintalogiikka perustuu palvelussa näkyvään mainontaan, josta saattaa kertyä suurilla kävijämäärillä huomattaviakin summia. Laittomat palvelut, jotka myyvät sisältöä käyttäjilleen – aina laillisia palveluja huomattavasti edullisemmin, mikä lisää niiden houkuttelevuutta – käyttävät tunnettuja maksuvälitysjärjestelmiä, kuten luottokorttiyhtiöitä, PayPalia tms. Näiden logot palvelussa erehdyttävät lisäksi käyttäjiä luulemaan palvelua lailliseksi. Myös mainos- ja maksuvälittäjillä on oltava korostettu huolellisuusvelvoite, jotta ne eivät toimillaan edistäisi laitonta toimintaa.

Muita mahdollisia välittäjiä ovat verkkotunnuspalvelut ja sosiaalisen median alustat.

Helsingissä helmikuun 29 päivänä 2016

⁶ TTVK lähetti vuoden 2015 aikana lähes 16 000 ilmoitusta luvattomasta aineistosta, lähinnä kotimaisista av-teoksista YouTubessa. Sama teos pitää pääsääntöisesti poistaa useaan otteeseen, mikä vie huomattavasti oikeudenhaltijoiden henkilöstöresursseja eikä siis ole tehokasta täytäntöönpanoa.

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry

Jaana Pihkala
toiminnanjohtaja

TTVK on voittoa tavoittelematon aatteellinen yhdistys, jonka tarkoituksena on tekijänoikeuslakiin perustuvien oikeuksien valvonta ja tekijänoikeusloukkausten ehkäisy Suomessa. TTVK järjestää myös yleistä tekijänoikeudellista tiedotus- ja koulutustoimintaa. TTVK:n jäseniä ovat Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys Gramex ry, Kopiosto ry, Suomen elokuvatoimistojen liitto - Finlands filmbyråes förbund ry, Suomen elokuvatuottajien keskusliitto - Centralförbundet för Finlands filmproducenter ry, Suomen Muusikkojen Liitto ry, Musiikkituottajat – IFPI Finland ry, Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry, Av-tuottajien tekijänoikeusyhdistys Tuotos ry, Suomen audiovisuaalisten alan tuottajat – SATU ry, Säveltäjät ja Sanoittajat ELVIS ry, Suomen Musiikkikustantajat ry, Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry, Visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys Kuvasto ry, Yleisradio Oy, MTV Oy, Sanoma Media Finland Oy sekä RadioMedia ry.